

**ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО АНГЛІЙСЬКОГО
ГУМОРУ В МЕДІА-ДИСКУРСІ****Анотація**

У статті розглядаються гендерні особливості створення комічного ефекту, його передача за допомогою лексико-стилістичних засобів мовлення у сучасному англomовному медіа-дискурсі – на прикладах ток-шоу Еллен Дедженерес «The Ellen DeGeneres Show» та Джиммі Феллона «The Tonight Show». Розглянуто функціонування та використання таких тропів як: порівняння, омоніми, лексичні повтори, вживання подвійних значень, які підсилюють мовленнєву образність гумору. Виявлено ряд відмінностей у мовленнєвих характеристиках чоловічого та жіночого жарту, доведено, що в жіночому гуморі переважає самоіронія, тоді як в чоловічому – сатира. Визначено гендерну диференціацію у формі прояву комічного за допомогою лексико-стилістичних засобів, що є валідним та релевантним у сучасному медіа-дискурсі.

Ключові слова: лексико-стилістичні засоби, мовна гра, жарт, медіа-дискурс, гендерні відмінності, комічна інконгруентність, сміховий ефект.

Актуальність статті. Дослідження зв'язку гендерології та гумористичного дискурсу набуває сьогодні особливої актуальності. Вчені зазначають, що мовна диференціація фемінної та маскулінної поведінки зумовлена особливостями формування гендерного аспекту, який разом з іншими екстралінгвістичними факторами відіграє важливу роль в ідентифікації мовної особистості. Саме використання лексико-стилістичних засобів здатне реалізувати гумор, допомагаючи краще зрозуміти глибинний підтекст. Когнітивність гендерних відмінностей виявляється в лексико-стилістичних засобах вираження гумору. Актуальність нашої розвідки зумовлена потребою комплексного дослідження специфіки вживання мовно-стилістичних засобів створення жіночого та чоловічого гумору, що допомагає краще інтерпретувати характер побудови жарту. Різні прояви комічного пов'язані з особливими підходами до його вивчення. Саме тому, дослідження цього питання є релевантним у сучасній лінгвістиці.

Постановка проблеми. Сучасний англійський гумор рясніє уїдливою насмішкою, інтелектуальною полемікою та незворушністю, що становить певні труднощі для розуміння та сприймання адресатом жарту. Витоки вивчення комічного сягають корінням в далеке минуле – античних часів. Незважаючи на достатню кількість досліджень цієї проблематики як у філософії, психології та лінгвістиці, що з'явилися в останні десятиліття, лінгвістика й донині не має чіткого визначення поняття комічного та не визначено особливості функціонування структури його створення. Лінгвістичні та стилістичні засоби, які є рушійною силою у створенні комічного, допомагають зробити сміховий ефект більш успішним та ефективнішим. Форми прояву гумору та його функції визначаються не лише національною своєрідністю, а також індивідуальною подачею. Дослідники довгий час ігнорували жіночу модель породження та виявлення комічного, нігілюючи її у порівнянні з чоловічою. У лінгвістиці гендер сприймається як один з компонентів індивідуальної свідомості, який визначає особливості поведінки, сприймання інформації та психологічні характеристики, притаманні представникам певної статі. Як свідчить наше дослідження, вживання лексико-стилістичних засобів є гендерно маркованим, тобто залежить від статі адресанта жарту. Залежно від цього цей аспект впливає на створення жарту та його гумористичного потенціалу.

Вивчення багатьох аспектів комічного є актуальним і перспективним і на сьогоднішній день. Гумор – сильна інтелектуальна здатність людини відкидати будь-який нігілізм і мізантропію нашого життя. На сучасному етапі гумор є однією з форм людського спілкування, яке реалізується при фреймінгу, що характеризується введенням певних асоціативних одиниць; має лінгвальні та екстралінгвальні фактори реалізації гедонічного змісту.

У сучасній психології гумору серйозні наукові дослідження представлені у працях таких вчених, як Дж. Коллінз, Р. Мартін, М. Войнаровський, М. Аптер, Р. Уайер, Г. Поцепцов. Висвітлено різні види комічного у працях Л. Фейнберга, Х. Босінджера, І. Кобяковой, А.В. Карасика, А. Чепмена. Дослідженням гендерних аспектів займалася низка вчених, серед яких такі дослідники як Ш. Берн (підпорядкування гендерним нормам), С. Ніколаєва (детермінація гендерних відмінностей), С. П. Ільїн (соціальна природа гендеру).

Метою нашого дослідження є визначення лексико-стилістичних особливостей сучасного англomовного жарту, прийомів формування в ньому комічного ефекту; виявлення гендерних лексико-стилістичних специфікацій створення гумору.

Відповідно до поставленої мети нашого дослідження ми поставили перед собою наступні завдання:

- 1) виявити способи реалізації комічного ефекту в медіа-дискурсі;
- 2) зробити комплексний розгляд значення виявлених засобів вираження комічного;
- 3) дослідити специфіку вживання лексико-стилістичних засобів у жіночому та чоловічому гуморі;

Об'єктом дослідження є сучасний англомовний гумор як результат вторинної номінації. Текст жарту як об'єкт дослідження дає унікальний матеріал для декодування й інтерпретації адресатом комічної інформації на основі фонових знань. Емпіричним матеріалом для аналізу виступають жарти та анекдоти з уривків ток-шоу Еллен Дедженерес «The Ellen DeGeneres Show» та Джиммі Феллона «The Tonight Show». Зазначене джерело фактичного матеріалу для дослідження становить найбільший інтерес при розгляді різних форм прояву комічного ефекту, так як саме медіа-дискурс має величезний вплив у сучасному світі.

Наочним і перспективним для сучасних лінгвістичних досліджень є жанр ток-шоу, який приваблює маси телеглядачів завдяки своїй тематичній та стилістичній різноманітності.

Проаналізовані ток-шоу показали, що такі засоби виразності як алюзія, імплікація, метафора та інші тропи, на основі яких базується комічний ефект, можна зрозуміти лише за умови детального аналізу.

Одним з найпопулярніших видів комедійної телепрограми є ситком (або ситуаційна комедія). Він побудований на короткому скетчі з постійними основними персонажами та місцем дії. Характерною ознакою ситкому є закадровий сміх. Більшість досліджень показало, таке складне поняття, як гумор, і тим більше процеси породження комічного проводяться на матеріалі коротких жартів (так званих one-liners), побутових анекдотів, жартівливих загадок, "knock-knock jokes" [4, с. 14], так як вони легко транслюються і поза певного контексту.

Різні народи мають особливе культурне розмежування між смішним та серйозним. Сміховий ефект анекдоту обумовлений мотивованою мовною грою, реакцією адресата на невідповідність актуалізованої інформації усталеним нормам: онтологічним, етологічним, лінгвоетологічним, мовленнєво-логічним та мовним. Він у свою чергу залежить від вибору тематики та різних засобів створення гумору.

Гумор є продуктом конкретної культури і конкретного суспільства, тоді його почуття – вміння жартувати і розуміти смішне – це все ж процес, який передбачає певну зацікавленість з боку своїх учасників. Національна диференціація була відзначена Б. Шоу, котрий наголосив, що англійський гумор відрізняється іноді своєю доброзичливістю, глузливістю, а часом й дошкульністю [2, с. 40]. Саме британців традиційно вважають майстрами найвдаліших жартів. Вони є досить самокритичними та дотепними, а отже, в їхньому гуморі переважають такі інтелектуальні форми як каламбур, нонсенс та парадокс.

Найкраще англійський характер та його гумор можна описати англійським словом «understandment», що позначає стриманість та наявність так званого «підтексту», який реалізується за допомогою мовної гри. У свою чергу традиційні, необразні засоби, стилістичні оказіональні та конотативні одиниці створюють структуру гумористичного ефекту. Його можна досягти завдяки наявності в адресата певної бази енциклопедичних знань.

Залежно від того, з якої позиції розглядається комічне, різні вчені виділяють функції, які виконує гумор і визначають його значення в комунікативному контексті. Беззаперечним є той факт, що викликаний сміх є універсальним і не може не відображатися на суспільстві та його поглядах. Р. Мартін [3, с.125] розглядає гумор як соціокультурне явище та виділяє наступні психологічні функції:

1) когнітивні та соціальні вигоди позитивної емоції радості: «*Oh, my Gosh! That's incredible! Mommy is a professional actor, hello!*» [8];

2) використання гумору для соціальної комунікації та впливу: «*I saw an ad for a pill that stops headaches and migraines before they start. Here there are some good marketing: «Are you in any pain? If not, I'm going to give you something for that!»* [7];

3) зняття напруги та згладження неприємностей: «*I like «Alexa», cause it really works. Anyways, there's a future on there which is called «Tell me a joke». You ask it to tell you a joke and it tells u a joke. My kids use it all the time. Apparently they want to hear something funny when they're at home. It's just a daddy's at work all day.*» [8].

У своєму дослідженні ми погоджуємось з Г. Г. Почепцовим, що гумор також може бути: 1) лінгвальним, коли гумористичний ефект транслюється саме через вербальну площину, а ситуація – лише його контекст; 2) ситуативним, коли глядач розуміє гумор не через інтерпретацію мовних знаків, а через безпосереднє сприйняття ситуації [5]. Іноді у жартах лінгвоситуативний та лінгвомовленнєвий аспекти можуть поєднуватися і взаємодоповнювати один одного для створення комплексного гумористичного потенціалу. Наше дослідження показало, що останній різновид є найбільш вживаним в англомовному лінгвокультурному середовищі:

Ellen: Will, I always love when I know you're going to on the show. You're so much fun. And that could be a good time for me because I don't feel well, and you just made ...

Will Smith: Oh, I got it.

Ellen: Ok, I'll just relax! [7]

На разі все більше і більше уваги приділяється розважальній функції комічного в медіа-дискурсі: основна мета ведучого-комедіанта полягає в тому, щоб розсмішити аудиторію. У цьому дискурсі прослідковується типологізація сюжетів, образів, мовних засобів та стилю.

Гендер може формувати систему, за якої маскуліність переважає в суспільстві та в одночасно підпорядковує, придушує фемінність, що безперечно позначається на соціальній стратифікації, яка має пряме вираження в дискурсивній (мовленнєвій) поведінці особистості.

Дискурсу анекдотів, що об'єктивує гендерні стереотипи, характерне асиметричне співвідношення експлікації й імплікації та висока прагматична значущість імпліцитних компонентів. Останні, як правило, пов'язані з кульмінацією анекдоту, що створює сміховий ефект. За умов існування диференційованих фемінінної та маскуліної субкультур тотожні соціальні ситуації отримують різні інтерпретації залежно від гендерної належності їх учасників. Когнітивна природа гендерних відмінностей також проявляється в лексико-стилістичних засобах вираження гумору.

У жіночому гуморі переважає самоіронія. До іронії тяжіють парадокси. В парадоксах поняття, що виключають одне одного, об'єднуються, не зважаючи на їх несумісність, а в іронії висловлюється одне, а розуміється інше. Іронія як стилістичний засіб посідає особливе місце в емоціонально-експресивній мові адресанта [1, с. 36]:

Malala: "We want to educate people all around the world, so they start to take action.

Ellen: Yes, exactly! 18 years old.. 18 years old - I was very similar to this". [7]

У цьому жарті Еллен використовує стилістичний прийом сатиричного порівняння, який проявляє негативний комізм щодо різниці їх життєвих пріоритетів у віці 18 років.

Комічне являє собою певне відхилення від норми, яке не деструктує світ, а навпаки встановлює в ньому баланс. Воно завжди залежить від конкретного змісту, який виявляється в контексті спілкування. Когнітивний процес забезпечує сприйняття комічного тексту і уможлиблює усвідомлення передачі інформації реципієнту. За допомогою ментальної обробки інформації відбувається інтерпретація комічної ситуації, а діалогічність є взаємодією рівноправних і рівнозначних когнітивних специфік комічного, яка пов'язана з універсальною властивістю творчого мислення, яку пізнає адресат. Гра зі змістом, а саме недоречність, невідповідність нормі певних ідей, явищ, речей, несумісність є основою комічною інконгруентності. Вона досягається за допомогою мовних засобів.

Гра в жарті ґрунтується на знанні системи одиниць мови, на здатності індивідів до їх творчої інтерпретації. Такого роду використання мови є когнітивним процесом і передбачає наявність загальних фонових знань як у адресанта, так і в адресата. Розпізнавання адресатом суперечності, яка міститься в жарті, веде до комічного ефекту. Інконгруентність у жарті побудована на ефекті обману, що схожий на правду, ефекті обманутого очікування, який ґрунтується на сукупності стилістичних прийомів. Порушення передбачуваності становить основу експресивності, й тому інконгруентність у жарті пов'язана з емоційною стороною висловлювання [6, с. 29]:

Hugh Laurie: It's a fantastic word «ba-donka-donk»

Ellen: Isn't it great? You can use it from now. Enjoy your «ba-donka-donk», honey! [7]

Полісемантичність дієслів *to use*, а також займенник *it* намагається заплутати адресата жарту, що чітко пов'язане з емоціями об'єкта впливу, принаймні спочатку. У цьому випадку пресупозиція, на якій базується сміховий ефект, порушує відповідність буквального значення та імпліцитного смислу висловлення.

Щоб підсилити фразу, надати їй впевненості і змусити гостя з нею погодитися, Еллен часом використовує риторичні підсилювальні частки в кінці фрази: *Isn't it great? "He's hilarious, isn't he?"*

Аналізуючи чоловічий гумор, на прикладі Джиммі Феллона, можна відзначити що він є вкрай емоційним, що неодмінно позначається як на невербальних характеристиках – Джиммі Феллон не соромиться голосно сміятися, бити рукою по столу, торкатися гостя або навіть падати зі стільця, так і на вербальних характеристиках – ведучий голосно кричить і не соромиться використовувати виразні, але абсолютно інколи грубі розмовні вигукі :

Damn, he even pays more attention to Biden's kids!

Oh my Gosh, summer is just about over!

"I love that!" [8]

На відміну від Феллона, Еллен є більш стриманною, чіткою та лаконічною.

У ході аналізу встановлено, що вживання повторів у жіночій лексиці виконує такі функції мовної гри :

- комічну (за допомогою лексичної анафори Еллен робить свою промову більш ритмічною, емоційною та комічною): *«I see London, I see France, I see Jason Derulo wearing my underpants» [7];*

- розважальну (лексична анафора пов'язана з текстовим хронотопом, який спільно з суб'єктною позицією автора формують загальну локацію тексту. Використання цього прийому дає змогу автору передати реципієнту мовлення послідовність події, додаючи емоційного забарвленості та ритмічності): *«I'm sure we would break the Internet, but I'm sure I've done it on Oscars and I'm done with it»[7];*

- емотивну: *«And I didn't go to college here, and I don't know if President Cowan knows, I didn't go to any college at all, any college. And I'm not saying you wasted your time, or money, but look at me, I'm a huge celebrity» [7].* Еллен за допомогою повтору показує своє ставлення до навчання в коледжі, підкреслюючи, що це не найголовніший етап у житті.

У своєму дослідженні ми відзначили, що жіночий гумор рясніє каламбурними зворотами, побудованими на співзвучності (іноді на однаковому написанні) слів, що і утворює амфіболію: повну або часткову звукову або

графічну схожість морфологічних засобів мови, що бере участь у створенні сміхового ефекту. Це відбувається за допомогою різних типів омонімів (омофони, омографи, омоформи, омонімія слова і словосполучення або двох словосполучень, випадкова схожість усталених і запозичених слів). Їх вживання розширює стилістичні можливості, надає промові експресію.

Hugh Laurie: What is a chin wag?

Ellen: Ok. Shin wag. - That'd be...hmmm... A blooding idiot. A shin wag... "Oh, you shin wag!"

Hugh Laurie: No. It's actually... It's a verb and it's mean to chat. It's literally to wag your chin. Actually it's a very literal...Shin wag?

Ellen: Chin! Chin! Did I misspronounced it? - I think that's why... I'd never have gotten that one wrong [7].

У цьому випадку Еллен застосовує омофони, що дозволяють досягти комічного ефекту завдяки відхиленню від прийнятої вимови слів, а саме заміна шиплячих приголосних **ch** на **sh**.

У чоловічому гуморі, на прикладі Джиммі Феллона, частіше використовується сатира, аніж іронія. Вона виражає модальність у відкритій формі, тобто відображається суб'єктивно оціночне ставлення автора до змістовності мовлення, співбесідника й самого себе. Сатира та іронія відрізняються емоційним характером незадоволення. Абсурдний комізм, який притаманний сатирі, робить її більш універсальною та уїдливою, але в той же час вона менш конкретна та наступальна. Сатиру безпосередньо використовують в практичних цілях і часто вона є недосяжною традиційному глядачеві, оскільки вимагає відповідного інтелектуального рівня обізнаності: *President Trump firing National Security Adviser John Bolton . Some are saying that part of the reason Trump fired Bolton is because he never liked his mustache. I guess whatever animal is on Bolton's lip didn't get along with whatever animal is on Trump's head. [8]*

У наведеному уривку ми бачимо, як Джиммі за допомогою сатири прагне викликати емоційну реакцію засудження та підкреслити всю неприязнь Дональда Трампа до Джона Болтона, вказуючи на непередбачуваність Трампа щодо відставки Болтона з посади Радника з національної безпеки США.

Amazon just announced that you can now donate to 2020 candidates through Alexa .But if you say «Alexa, donate to Bill de Blasio» you hear «Flush your money down to the toilet» [8].

У цьому прикладі чітко простежується, що сатира, яка реалізується внаслідок контрасту між ситуативним контекстом і прямим значенням речення, утворює сміховий ефект. У цьому жарті сатира направлена на людину, а саме Білла ДеБлазіо, яка зазналася в силу свого соціального статусу та положення в суспільстві. Феллон демонструє роздратування та розчарування людей щодо політика та його поведінки.

Одною з характерних особливостей чоловічого жарту є вживання гумористичного порівняння. Воно полягає в тому, що об'єкт і суб'єкт порівняння разом надають комічної ознаки тексту. Когнітивний процес є основою в порівнянні. Чим більша невідповідність між ознаками порівнюваних об'єктів, тим більше вони використовуються на семантичному та стилістичних рівнях, тим більше комізму в самому порівнянні. [3, с. 11] Саме тому до цих прийомів вдається Джиммі Феллон, наголошуючи на тому, що у ході виборів Трамп намагається піти на все і не зупиниться ні перед чим: *«Trump sounds like an angry kid trying to convince his parents that he's going to make it as a professional deejay . He's like dad «My beats are the best, Dad»» [8].*

Проведене нами дослідження показало, що експлікація оцінки та принцип порушення різних стилістичних норм є основою гумористичної комунікації. Вона здійснюється завдяки так званому ігровому елементу комічного, обманутому очікуванню та принципу інконгруентності, які мають скрізний характер і реалізуються на всіх рівнях. Мовна гра базується на відхиленні мовних та мовленнєвих норм в анекдоті. Типологічною рисою сучасного англійського гумору в медіа-дискурсі є вживання різних лексико-стилістичних засобів таких як: порівняння, омоніми, вживання подвійних значень, коли об'єкт мовлення не приймається всерйоз, а розглядається як комічна анекдотична фігура.

Сміх над собою та сатира – один з ключових прийомів гумористів. Наше дослідження виявило, що жіночий гумор рясніє самоіронією, тоді як чоловічий – сатирою. Застосування лексико-стилістичних засобів є гендерно маркованим. Жіноча гра характеризується лесичними повторами, вживанням подвійних значень, які слугують для створення комічного ефекту. Повтори в свою чергу виконують в мовній грі комічну, розважальну та емотивну функції. Типовим для жінок є використання фонетичної мовної гри та підсилювальних часток в кінці фрази. Це свідчить про те, що жіночій емоційній мові притаманна просодичність емпліцитності.

Чоловіча мовна гра насичена порівняннями, гострими, колючими, інколи навіть грубими висловлюваннями. Чоловічий гумор спрямований на самоствердження своїх інтелектуальних можливостей, висміювання задля розважального та комічного ефекту. Відбір та специфіка поєднання різних лексико-стилістичних засобів в чоловічому та жіночому гуморі, своєрідність їх функцій гендерно обумовлені. Перспективами подальших розвідок вважаємо дослідження спільних лексико-стилістичних засобів вираження чоловічого та жіночого гумору.

Список використаної літератури:

1. Кобякова І. К. Концептуалізація та категоризація гумору. *Вісник Сумського державного університету. Серія «Філологічні науки»*. 2006. Т. 1, № 11(95). С. 35-39.
2. Кобякова, І.К., Столяренко В.М. Категоризація гумору: лінгвокультурні аспекти. *Вісник Сумського державного університету. Серія «Філологія»*. 2008. №1. С. 40-44.
3. Мартин Р. Психология юмора / Р. Мартин. – СПб.: Питер, 2009. С. 480
4. Почепцов Г. Г «Теория коммуникации» . URL: <http://socium.ge/downloads/komunikaciiesteoria/pochepcov%20teoria%20komunikacii.pdf> (дата звернення 10.09.2019)
5. Самохіна В. О Жарт у сучасному комунікативному просторі Великої Британії та США (текстуальний та дискурсивний аспекти): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук: спец. 10. 02. 04. Київ, 2010. 36 с.
6. Шонь О. Б. Мовностилістичні засоби реалізації гумору, іронії і сатири в американському короткому оповіданні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10. 02. 04. Львів, 2003. 20 с.
7. «TheEllenShow» URL: : <https://www.youtube.com/user/TheEllenShow> (дата звернення 5.10.2019)
8. The Tonight Show Starring Jimmy Fallon URL: <https://www.youtube.com/user/latenight> (дата звернення 11.10.2019)

Olena Nazarenko, Alina Ponomarenko
Sumy State University

LEXICAL AND STYLISTIC FEATURES OF MODERN ENGLISH HUMOUR IN MEDIA DISCOURSE

Summary

The article deals with the gender peculiarities of creating a comic effect, as well as its transmission through lexical means and stylistic devices of broadcasting in contemporary English media discourse – on the examples of the Ellen DeGeneres «The Ellen DeGeneres Show» and Jimmy Fallon «The Tonight Show». Humour is a strong intellectual personal ability to reject any nihilism and misanthropy of our lives. At the present stage, humour is a form of human communication that is realized in framing, characterized by the introduction of certain associative units; it has lingual and extralingual factors for the realization of hedonic content. The cognitive process ensures the perception of the comic text and makes it possible to convey the information to the recipient. Due to the mental processing of information, the comic situation is interpreted, and the dialogical speech is the interaction of equal cognitive specifics of the comic effect, which is connected with the universal property of the creative thinking. Namely the use of lexical means and stylistic devices can implement humour, helping to understand better the emphasized implication. We have studied the function and use of such tropes as comparison, homonyms, lexical repetitions, the use of double meanings that enhance the verbal imagery of humour. The use of lexical means and stylistic devices is gender marked, that depends on the gender of addressee. The linguistic differentiation of feminine and masculine behavior is conditioned by the peculiarities of gender aspect formation, which along with other extralinguistic factors play an important role in the identification of personal verbal peculiarities. The cognitive nature of gender differences is manifested in the lexical means and stylistic devices of expressing humour. Different aspects of the comic effect have different approaches to the problem. The definition of gender differentiation in the form of a comic impact produced by lexical means and stylistic devices is an interesting and important phenomenon in contemporary media discourse.

Key words: *lexical means and stylistic devices, language game, joke, media discourse, gender differences, comic incongruity, laugh effect.*

Назаренко, О.В. Лексико-стилістичні особливості сучасного англійського гумору в медіа-дискурсі [Текст] / О.В. Назаренко, А.М. Пономаренко // Актуальні проблеми філології та перекладознавства. Збірник наукових праць. - Хмельницький: Хмельницький національний університет, 2019. - № 17. - С. 70-74